

Mediace a probace v praxi

Mgr. Petra Straková
pstrakova@pms.justice.cz

Podmínky pro ukončení:

- kazuistika
- práce s trestními předpisy
- test

Doporučená literatura

- trestní předpisy
- H. Zehr: Úvod do restorativní justice
- P. Štern a kol.: Probace a mediace
- O. Matoušek, A. Kroftová: Mládež a delikvence
- L. Holá: Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů

Velmi stručná historie trestání

- oko za oko, zub za zub
- exkomunikace
- mučení, smrt
- izolace (vězení, kláštery)
- alternativní tresty:

20. léta 20. století – Anglie 1971 OPP

60. léta: TDV, podmíněné tresty +dohledová činnost

Retributivní x restorativní justice

- Retributivní justice – odplata, represe
- Restorativní justice – obnovení vztahů, navrácení původního stavu

Howard Zehr nastiňuje rozdílnosti ve vnímání trestní spravedlnosti těchto dvou odlišných přístupů následovně (Zehr, 2003, s.15) :

TRESTAJÍCÍ JUSTICE	RESTORATIVNÍ JUSTICE
<p>•Trestný čin je primárně porušením práva a prohřeškem proti státu.</p> <p>Porušením zákona vzniká vina.</p> <p>Spravedlnost je naplněna prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu uložené újmy.</p> <p>Hlavní zřetel je kladen na to, aby pachatelé byli podle zásluhy potrestáni.</p>	<p>Trestný čin je prohřeškem proti osobě a narušením vzájemných osobních vztahů.</p> <p>Porušení normy vytváří závazky a povinnosti.</p> <p>Spravedlnost je naplněna prostřednictvím poškozeného, pachatele a členů komunity, kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů.</p> <p>Hlavní zřetel je kladen na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy.</p>

Restorativní justice

Zhruba v polovině 80. let 20 století došlo, nejdříve v USA, později také v západní Evropě, k návratu k myšlenkám na navrácení trestní spravedlnosti do rukou těch, kteří jsou trestnou činností nejvíce dotčeni – obětí, pachatelů a jejich sociálního okolí.

Koncem osmdesátých let se potom vyprofilovala nová koncepce trestní spravedlnosti – restorativní justice (obnovující justice), jejímž cílem je především směřovat ke znovuobnovení narušených sociálních vztahů mezi pachatelem, obětí a dotčeným společenstvím.

Tři hlavní pilíře restorativní justice:

- 1) újmy a potřeby** trestný čin je vnímán jako újma způsobená jedinci a komunitě, snaha o nápravu se proto nutně zaměřuje na potřeby poškozených a usiluje se o obnovu toho, co bylo narušeno. Ačkoli jsou primární potřeby poškozených, je třeba se zabývat také potřebami pachatelů a komunity, protože to může vést k pochopení příčin a souvislostí trestné činnosti
- 2) závazky a povinnosti** - újma způsobená poškozeným vede k závazkům a povinnostem. „Restorativní justice klade důraz na **odpovědný přístup pachatele**. Pachatelé jsou vedeni k tomu, aby porozuměli důsledkům svého chování. Zároveň je jim dána kompetence napravit škodu, a to v konkrétní i symbolické rovině náhrady škody.“ (Zehr, 2003, s.16)
- 3) angažovaná účast** – restorativní justice je založena na tom, že se všechny strany trestního konfliktu významným způsobem podílejí na procesu řešení.

Principy restorativní justice

- **respekt** – vůči všem zainteresovaným
- **odpovědnost** – pachatel je odpovědný za způsobenou újmu
- **dialog** – řešení konfliktu formou dialogu
- **participace** – aktivní zapojení všech účastníků i jejich okolí (řešení je v rukou těch, kterých se bezprostředně týká)
- **vyváženost** – vyvážení zájmů zúčastněných, hledání řešení přijatelného pro všechny strany
- **dobrovolnost** – nikdo nesmí být ke spolupráci nucen
- **pospolitost** – zapojení okolí pachatele i oběti (TČ není izolovaný jev)
- **individualita** – individuální posouzení a vnímání situace

Vznik Probační a mediační služby ČR je výsledkem zavádění myšlenek a postupů restorativní justice do praxe systému trestní spravedlnosti.

Z restorativní justice vycházejí

3 ZÁKLADNÍ CÍLE ČINNOSTI PMS:

1. integrace pachatele
2. podpora poškozeného
3. ochrana společnosti

Probace

Probační činnosti – slovo probace je odvozeno z latiny (*probare* = zkoušet, ověřovat, dohlížet)

V praxi = realizace výkonu alternativních řešení trestních věcí.

Nejčastěji organizace a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným či odsouzeným, kontrolou výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, sledování chování pachatele ve zkušební době, individuální pomoc klientovi a působení na něho, aby vedl řádný život a došlo k obnovení narušených právních a společenských vztahů.

probace = pomoc a kontrola (specifikum sociální práce v trestní justici)

Mediace

Mediační činnosti – slovo mediace také pochází z latiny (*znamená zprostředkovat*).

V praxi = řešení konfliktu mezi dvěma (nebo více) stranami formou osobního setkání řízeného nestranným mediátorem na neutrální půdě.

Oblasti využití mediace:

- partnerské a rodinné poradenství
- obchodní spory
- spory v civilním právu
- trestněprávní oblast – činnost PMS

Podmínky realizace mediace:

- kompetence mediátora (znalosti, dovednosti, osobnostní předpoklady)
- nestrannost
- vyváženost (stejný prostor všem)
- respekt předem daných pravidel
- dobrovolnost
- respekt druhé strany
- snaha o konsenzus

VZNIK A VÝVOJ PMS ČR

do roku 1989:

1971 – Výzkumný ústav kriminologický

- zaměření na pospenitenciární péči
- výzkum faktorů recidivy

→ nová profese SOCIÁLNÍCH KURÁTORŮ

→ po několika letech KURÁTOŘI PRO MLADISTVÉ

(práce s delikventní mládeží, zejména prvky kontroly)

konec 80 let - začlenění složky pomoci + práce s rodinou

- sociální pracovníci ve věznicích

(kontakt s rodinou, příprava na propuštění)

VZNIK A VÝVOJ PMS ČR

po roce 1989:

jiné společenské klima, nárůst drobné kriminality

hledání nových řešení, inspirace ze zahraničí

1991 – projekt Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež

cíl: aktivní zapojení pachatele se zaměřením na odstranění následků TČ,
uplatnění prvků mediace

1993 – novela tr. řádu umožnila odklon v trestním řízení: PZTS

1994 – vznik Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici

(nyní Sdružení pro probaci a mediaci)

- hybatel vzniku PMS, realizace školení prvních pracovníků

VZNIK A VÝVOJ PMS ČR

1996 – zavedení institutu narovnání a trestu OPP

→ zřízení pracovníka u každého okresního soudu, jehož úkolem bylo zajištění a kontrola výkonu trestu OPP

1997 – zavedení podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem

→ otázka kdo bude dohled realizovat

1999 – O. Motejl (ministr spravedlnosti) navrhl **další etapy reformy trestní justice:**

- změny v trestním řízení (více alternativ)
- návrh nového Zákona o Probační a mediační službě České republiky (schválen Parlamentem ČR v roce 2000)

VZNIK A VÝVOJ PMS ČR

1999-2000 – Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici (SPJ) organizuje Kvalifikační vzdělávací program pro (budoucí) úředníky a asistenty probační služby

2000 - schválen Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě s účinností od 1.1.2001

- Zákon o PMS je složen ze 3 hlav:
 1. zřízení, organizace a činnost PMS
 2. úředníci a asistenti PMS
 3. státní správa

ZŘÍZENÍ PMS

- zákon o PMS zřizuje Probační a mediační službu, která je organizační složkou státu
- definuje probaci jako kontrolu nad realizací trestů nespojených s odnětím svobody
- definuje mediaci jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu v souvislosti s trestním řízením

ORGANIZACE PMS

Ministerstvo spravedlnosti

- poradní orgán ministra spravedlnosti
- členy jmenuje ministr: soudci, SZ, úředníci PMS a další osoby mající odborné znalosti v dané oblasti

ORGANIZACE PMS

Probační a mediační služba:

ŘEDITEL PMS

(jmenovaný a odvolávaný ministrem)

74 středisek

u každého okresního

(městského, obvodního) soudu

ředitelství PMS

regionální vedoucí

odpovídá za řádný chod
středisek v regionu

ORGANIZACE PMS

Středisko probační služby:

VEDOUCÍ STŘEDISKA

jmenovaný ministrem na návrh ředitele po projednání v Radě pro probaci a mediaci
odpovídá za chod střediska

probační úředníci

bezúhonnost

magisterské vzdělání společenskovedního oboru

absolvování KVK

probační asistenti

bezúhonná fyzická osoba staší 21 let

středoškolské vzdělání společenskovední oblasti

KLIENTI PMS

klienti: dobrovolní
nedobrovolní

klienti: dospělí (+ rodinní příslušníci, partneři)
mladiství (15-18 let)
nezletilí (do 15 let)

klienti: oběti x pachatelé protiprávního jednání

SPOŁUPRACUJÍCÍ INSTITUCE:

- orgány činné v trestním řízení:

PČR, státní zastupitelství, soudy

- státní instituce:

ÚP, OSPOD, vězeňská služba ČR, sociální kurátoři

- nestátní organizace:

poradenské instituce (občanská, dluhová, rodinná poradna),
instituce pracující se závislostmi, pomoc obětem TČ,
poskytovatelé probačních programů, charita

- další instituce:

lékaři, školy, PPP, SVP, zařízení ústavní výchovy, zaměstnavatelé
klientů

- poskytovatelé trestu OPP (viz. dále)

REJSTŘÍKY A REGISTRY

využívané probačními pracovníky v praxi

- Rejstřík trestů (výpis RT x opis RT)
- Centrální evidence obyvatel (bydliště)
- Centrální evidence stíhaných osob
- Centrální evidence vězněných osob
- INFOSOUD
- Insolvenční rejstřík
- Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů
- Obchodní rejstřík

Konec

Děkuji za pozornost

Petra Straková